

Hagkvæm auðlindagjaldtaka

Daði Már Kristófersson

Dósent í auðlindahagfræði
Hagfræðideild Háskóla Íslands

Hvernig hagkvæm???

- Forsendur
 - Gerum ráð fyrir að ríkið hafi ákveðnum verkefnum að sinna
 - Ekki verður hjá því komist að fjármagna þau - t.d. með skattheimtu
- Spurningin er: hvernig ætti að standa að fjármögnun þannig að neikvæð áhrif á hagkerfið séu sem minnst?

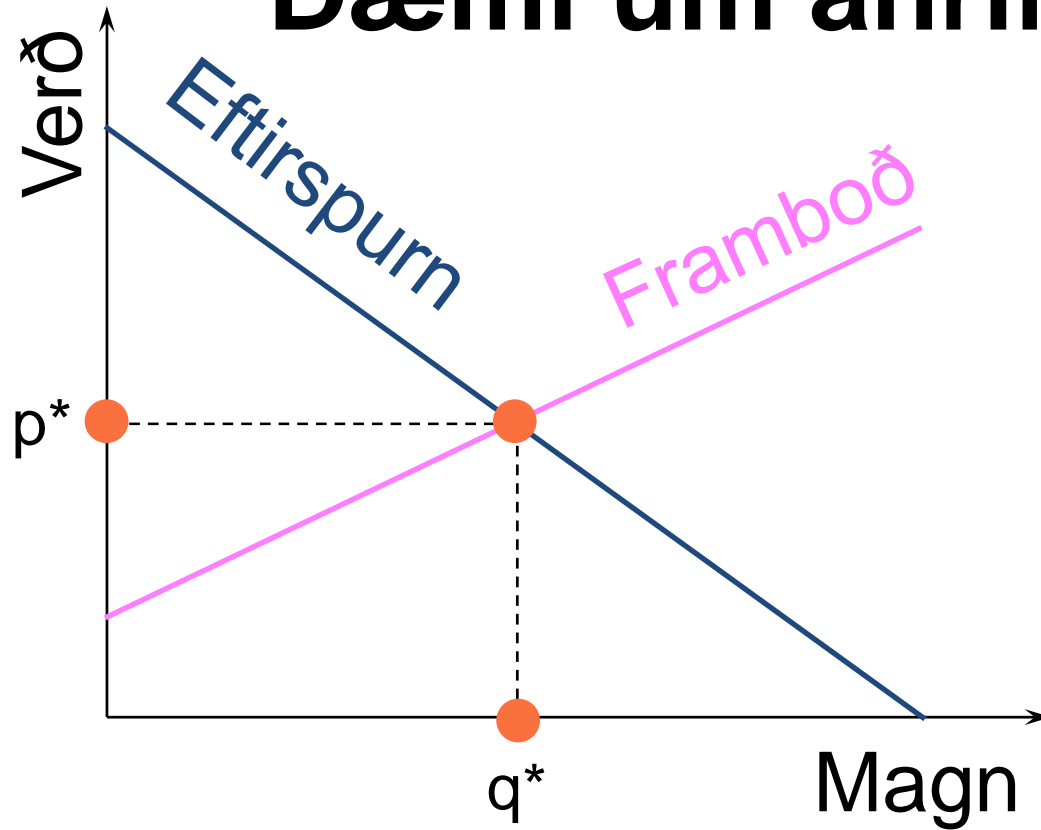
Almennt um áhrif skatta

- Skattheimta hefur að jafnaði neikvæð áhrif á hagkerfið
 - Tekjuskattar draga úr hvatanum til að afla tekna
 - Neysluskattar hafa áhrif á neysluhegðun
- Þó eru til skattar sem ekki draga úr velferð
 - T.d. umhverfisskattar og ákveðnar gerðir auðlindagjalda

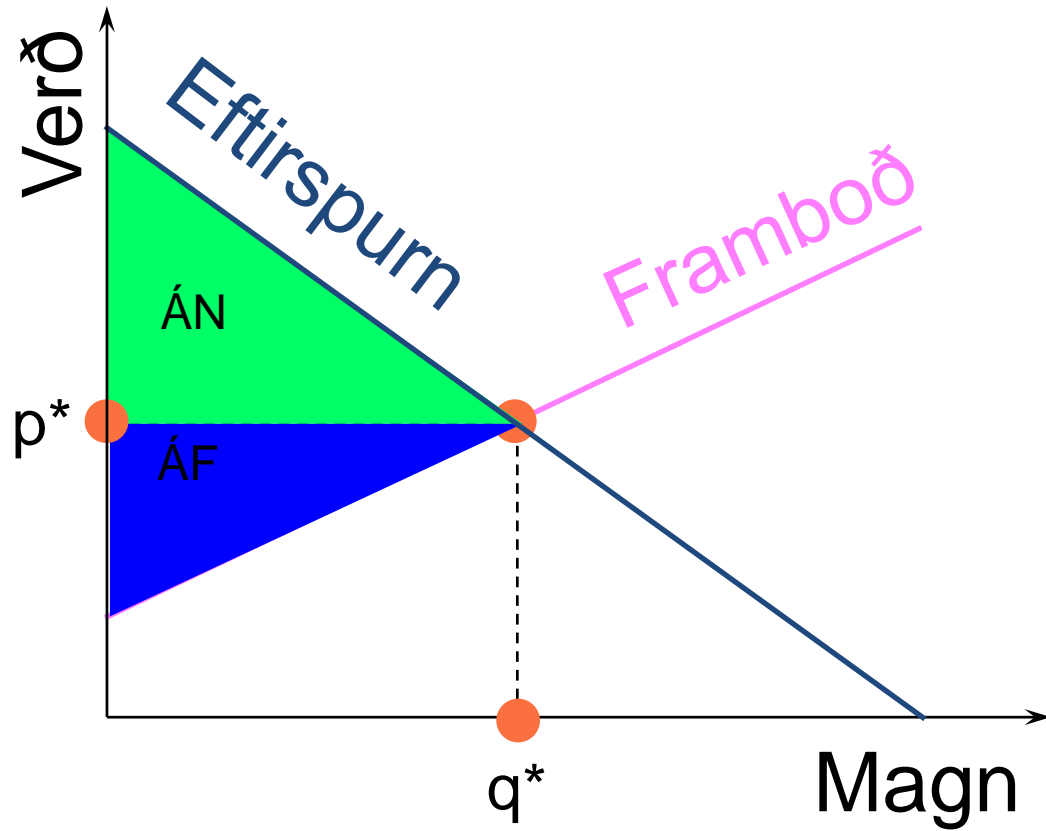
Dæmi um áhrif skatta

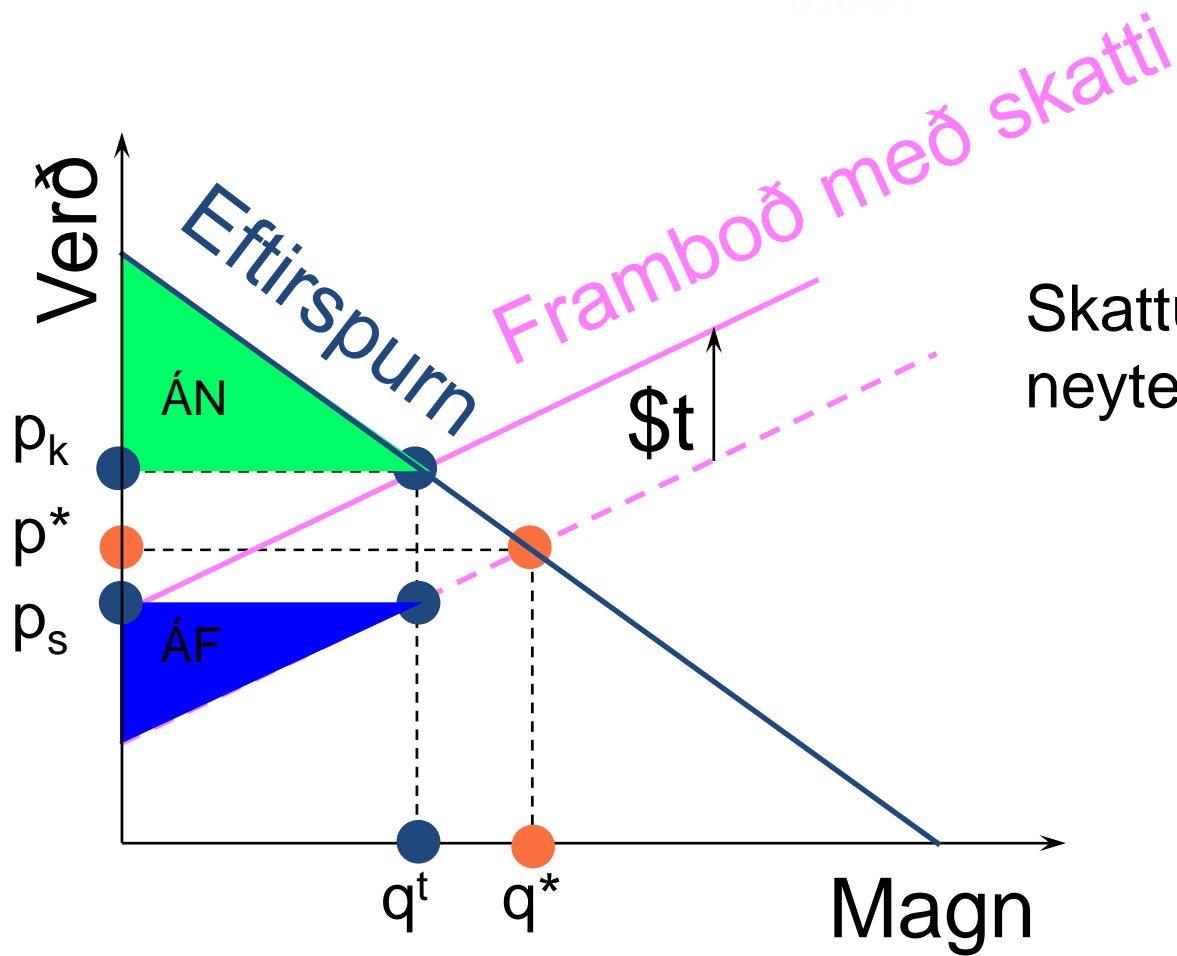

Skattur í formi fast framleiðslugjals sem lagt er á hverja framleidda einingu

Könnum áhrifin á framboð, eftirspurn og velferð

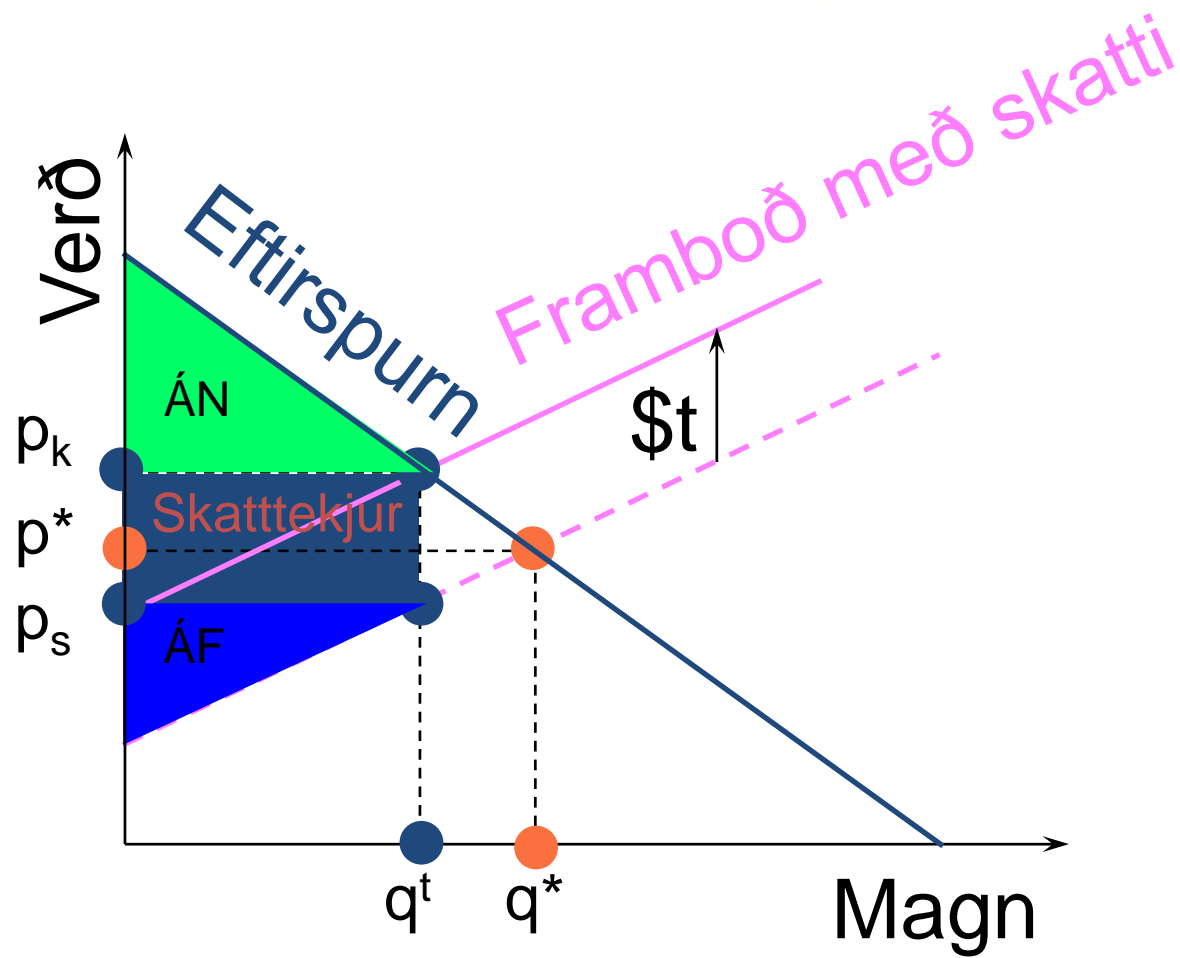

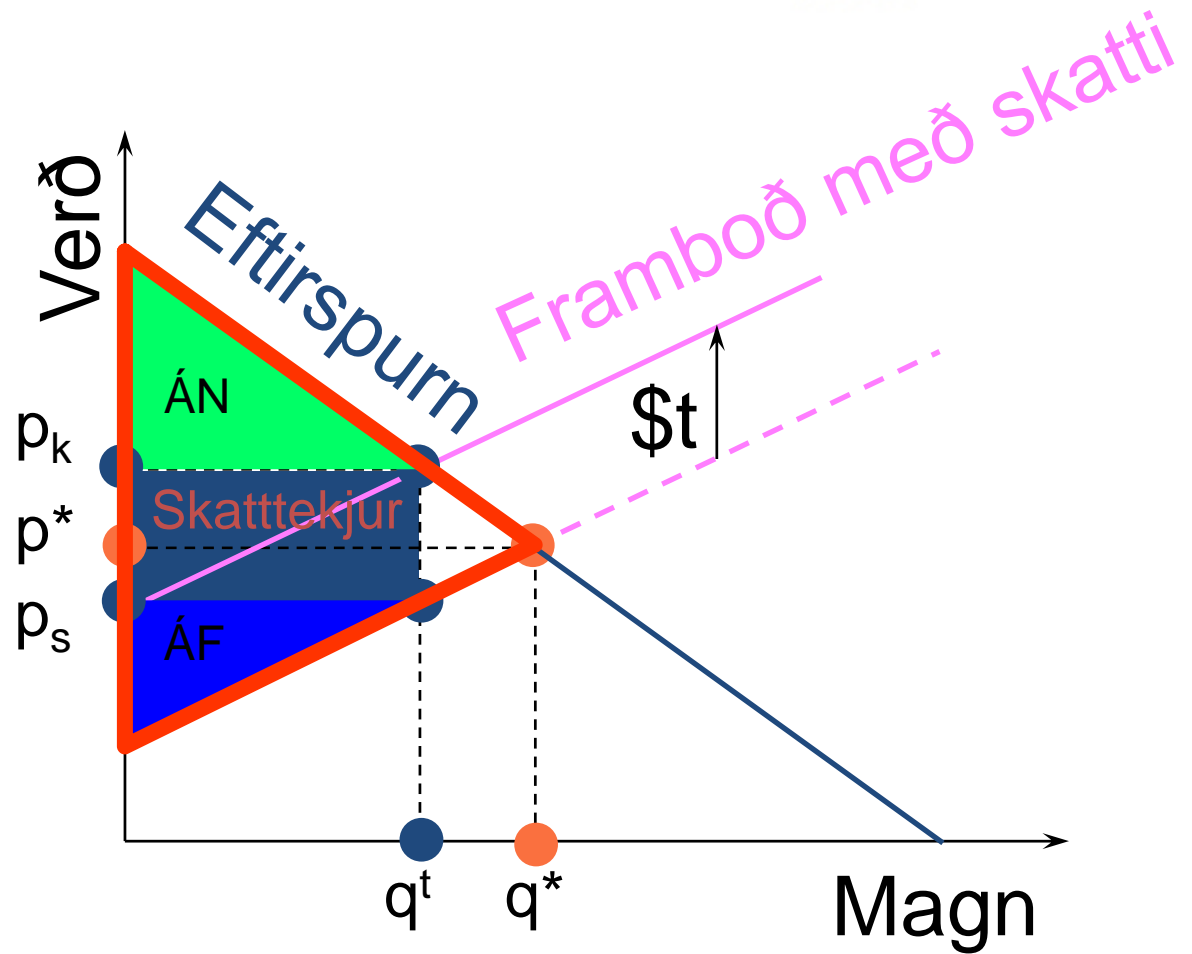

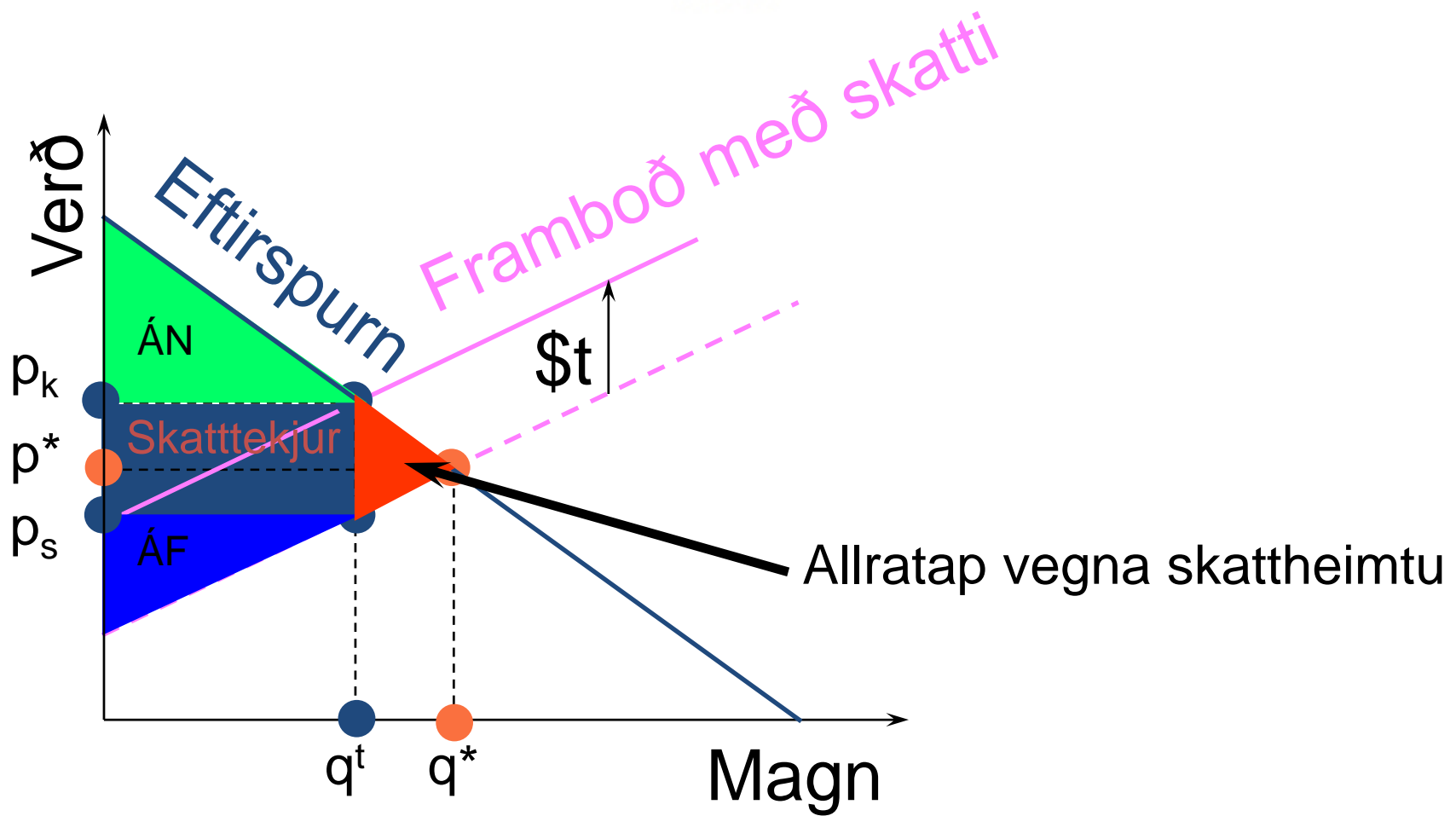

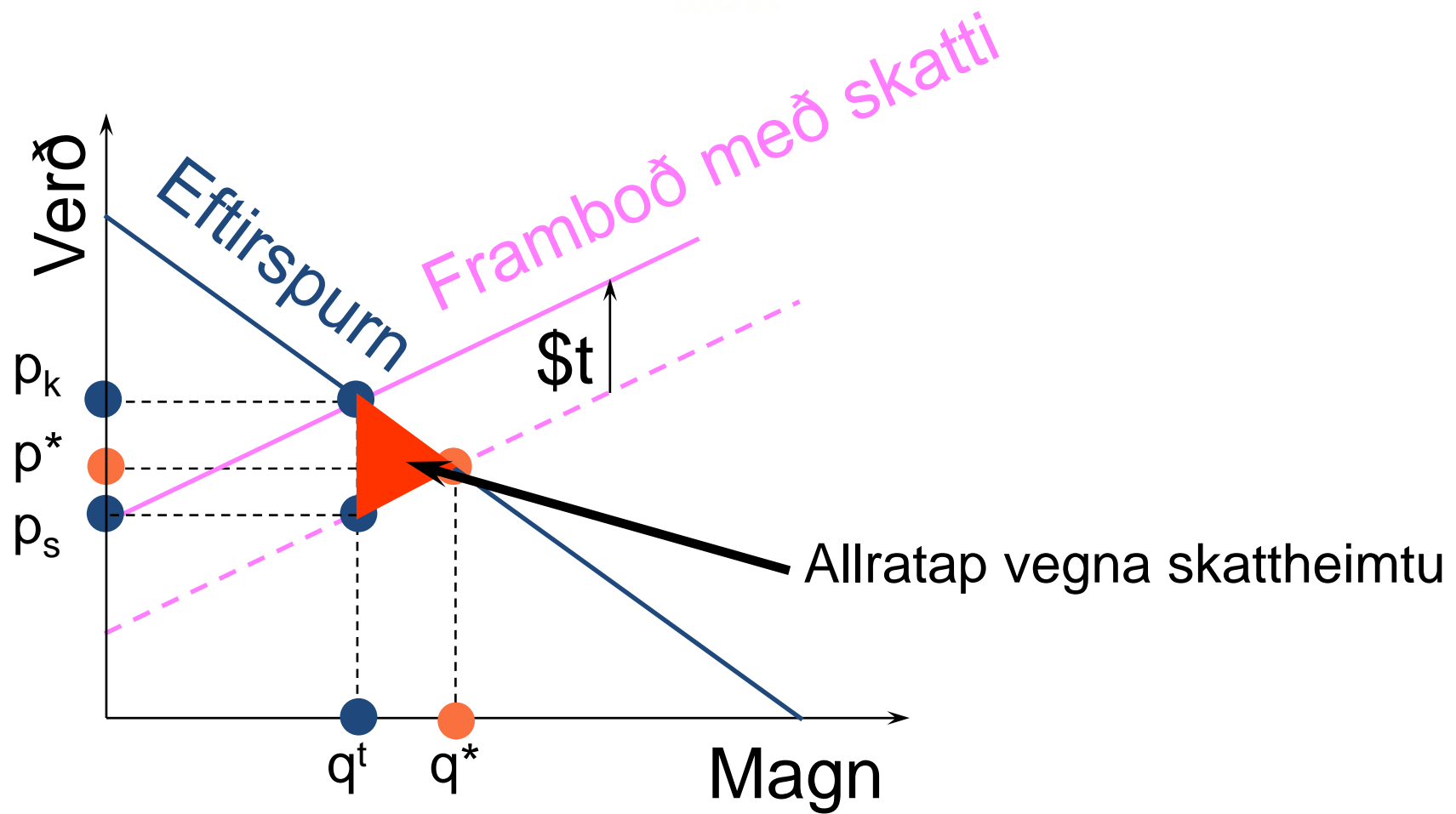
Skattur lækkar ábata bæði neytenda og framleiðenda

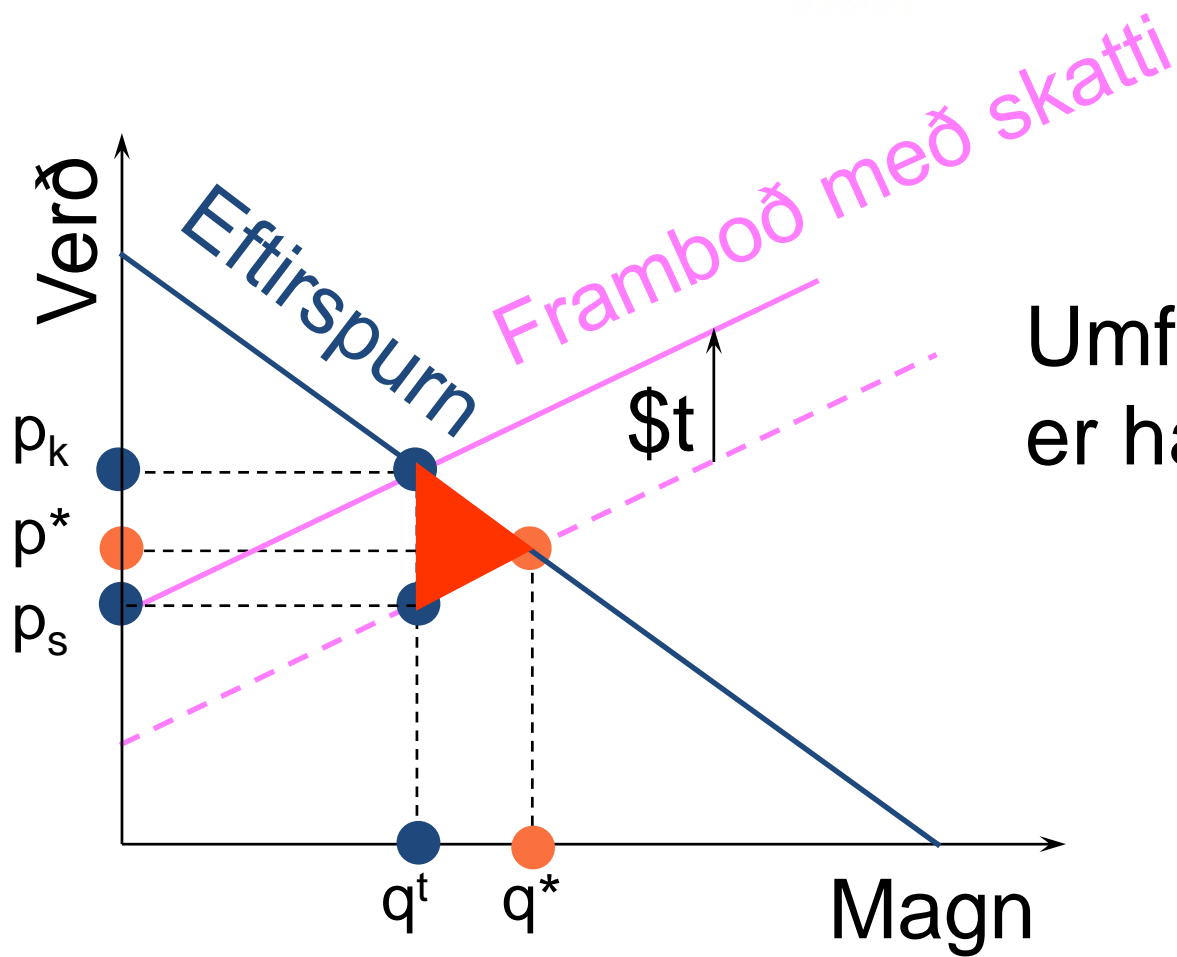

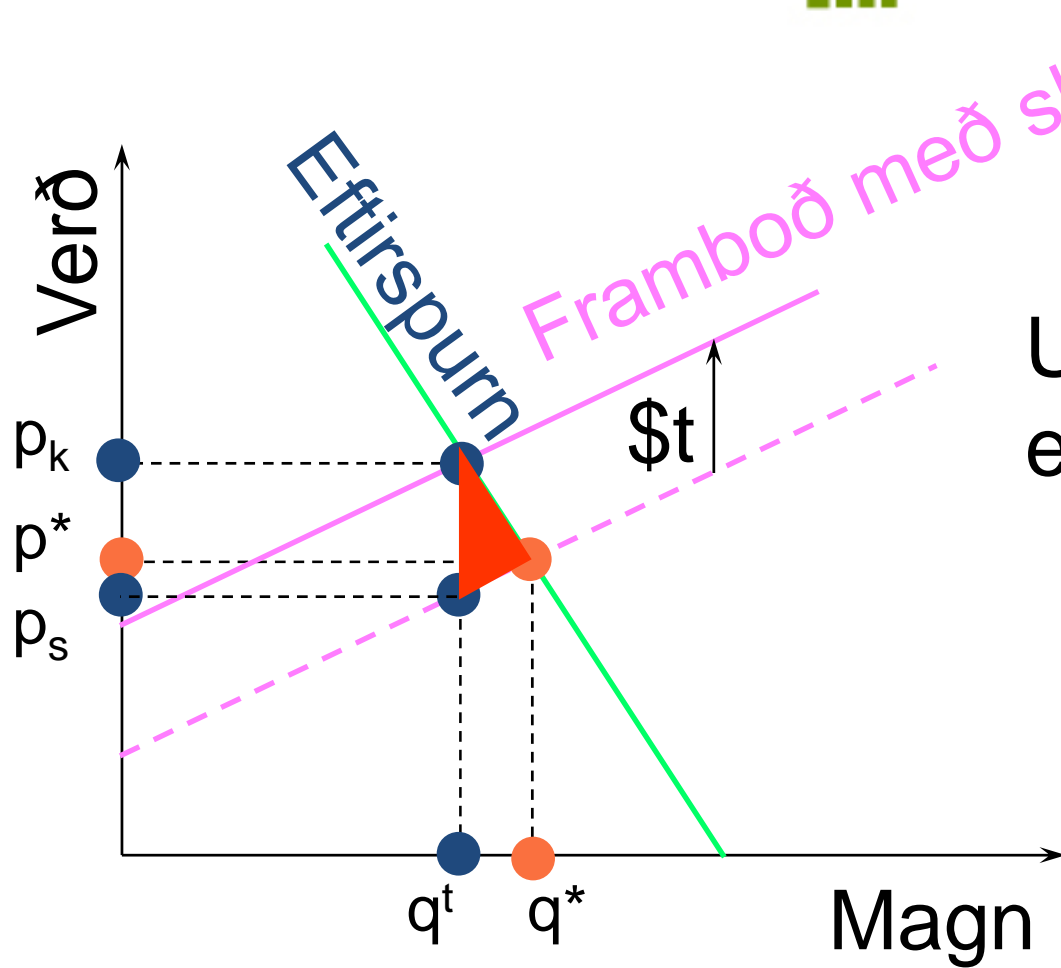

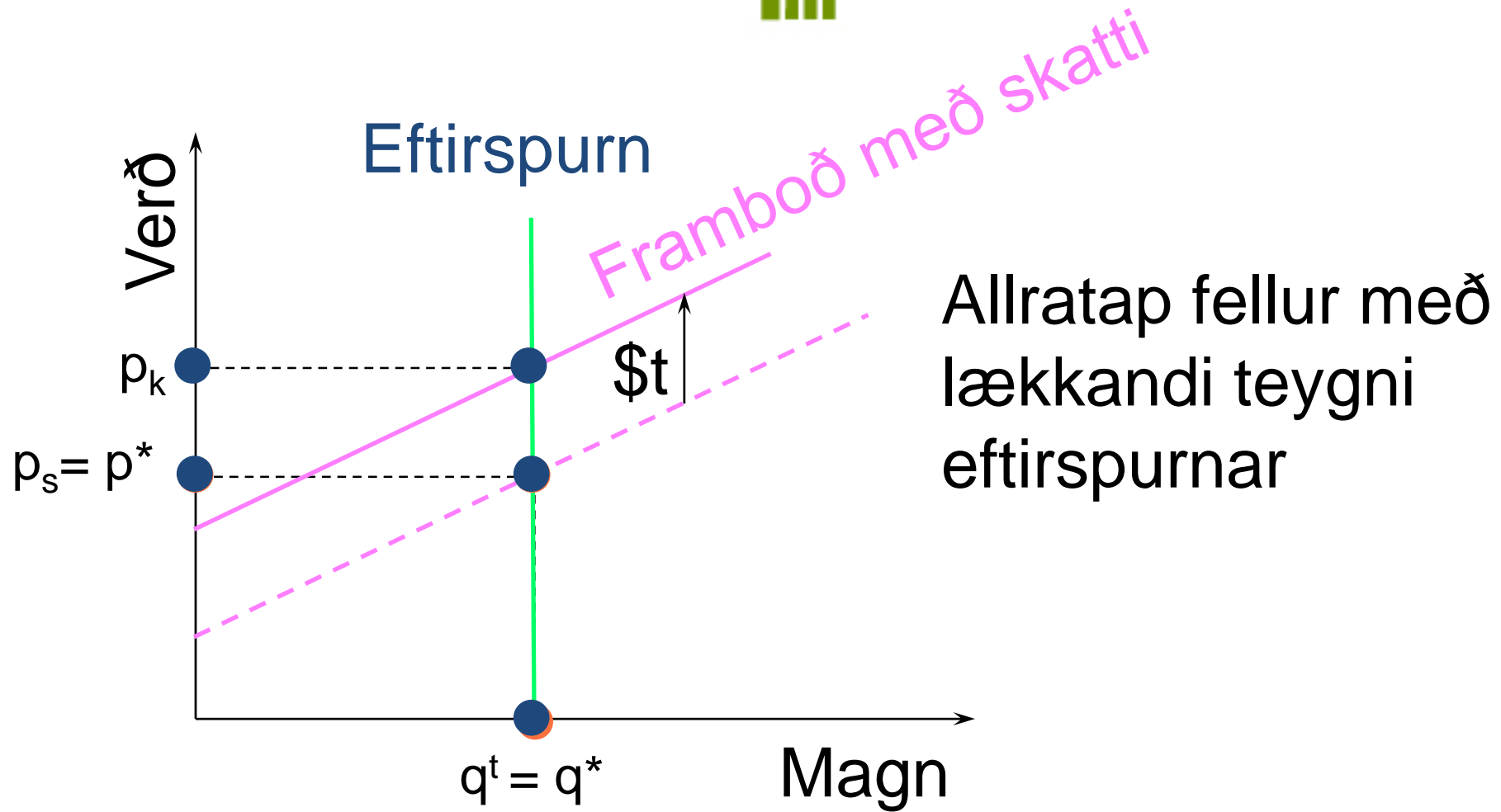
Umfang allrataps er háð teygni

Umfang allrataps
er háð teygni

Þegar eftirpurnarteygnin er $\varepsilon_D = 0$ hverfur allratapið.

Náttúruauðlindir

- Náttúruauðlindir er öll þjónusta náttúrunnar sem nýtist sem aðföng í framleiðslu
- Framboð sumra náttúruauðlinda er takmarkað frá náttúrunnar hendi
- Þessi skortur getur leitt til þess að ekki er mögulegt að auka framboð þó verð sé hærra en framleiðslukostnaður

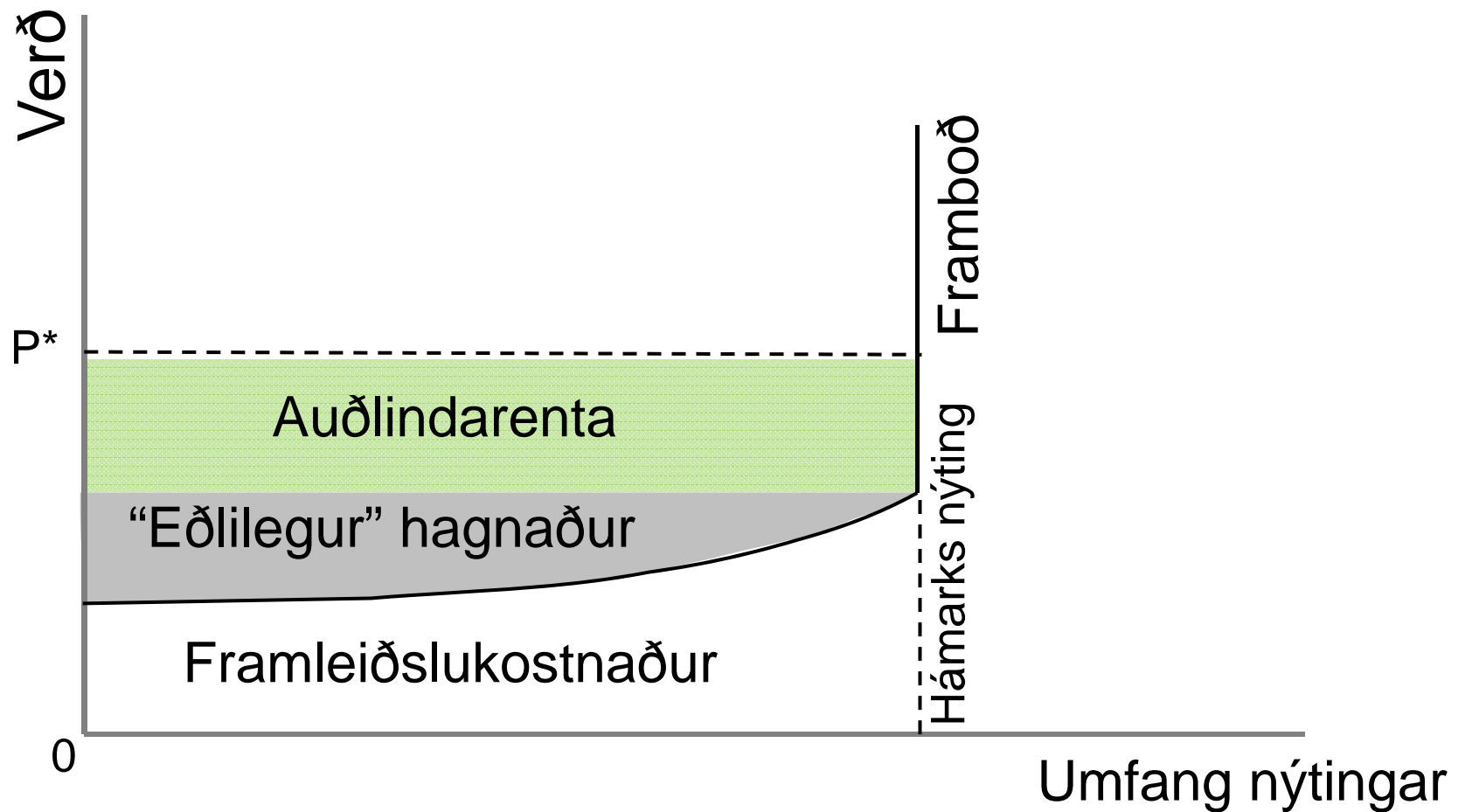
Skortur – renta - gjaldtaka

- Skortur á náttúruauðlindum getur þannig skapað hagnað sem er umfram “eðlilegan” hagnað – s.k. auðlindarentu
- Skattlagning hennar ætti ekki að leiða til allrataps (að uppfylltum nokkrum skilyrðum)
- Endurheimt á kostnaði vegna stýringar á nýtingu rökstyður einnig gjaldtöku

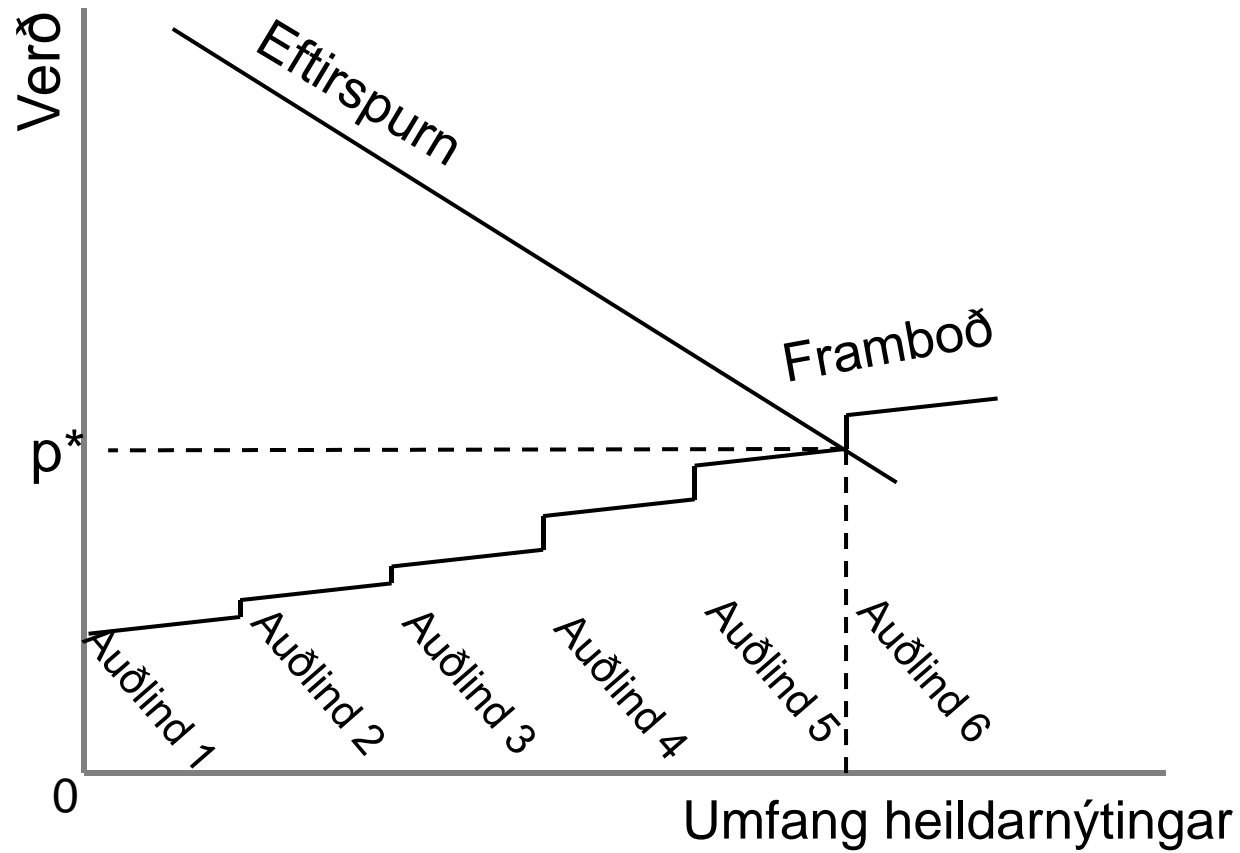

Dæmi – ein auðlind

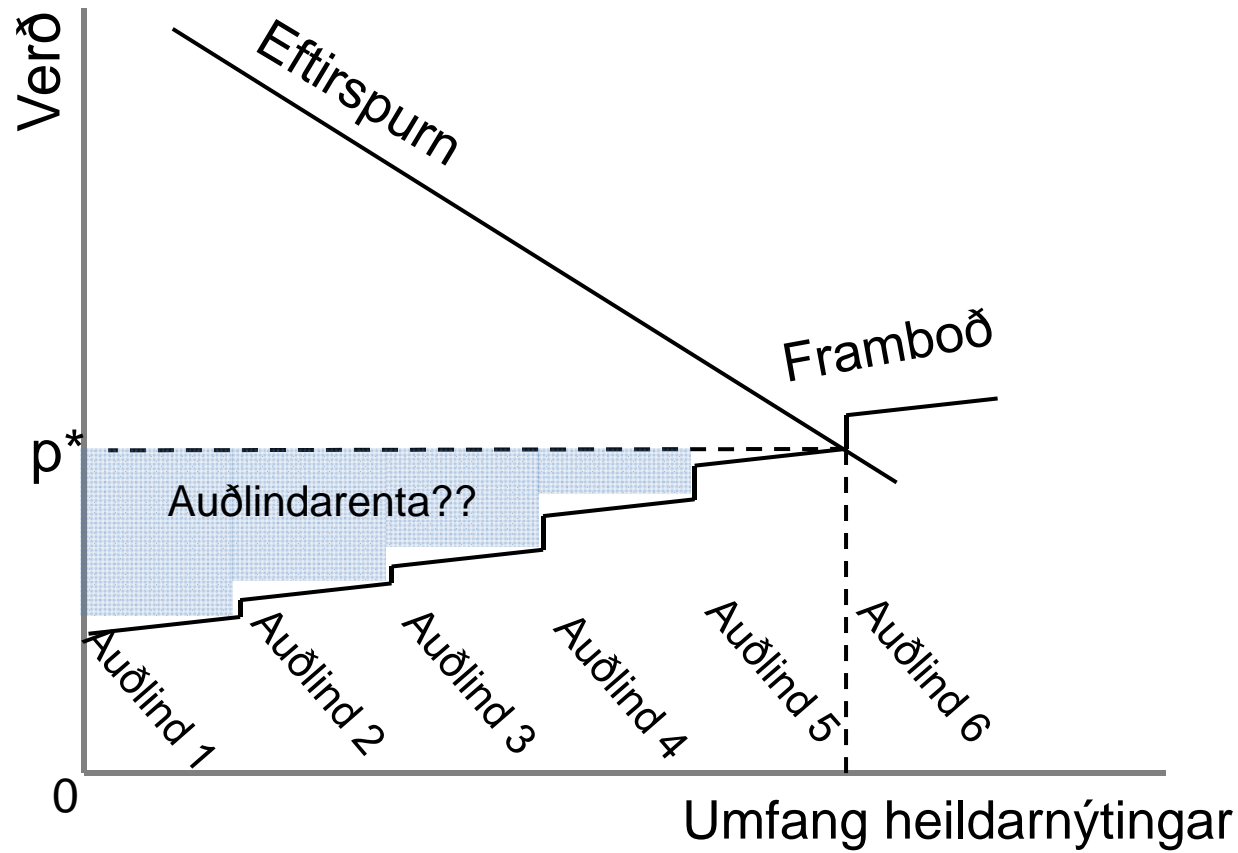

Heildarmarkaður

Heildarmarkaður

Gjaldtaka leigugjalda

Þrjár megin leiðir í gjaldtöku:

- **Vinnslugjöld**
 - lagt á auðlindanýtingu
- **Tekjutengd gjöld**
 - lagt á veltu eða veltutengt
- **Rentugjöld**
 - lagt beint á metna auðlindarentu

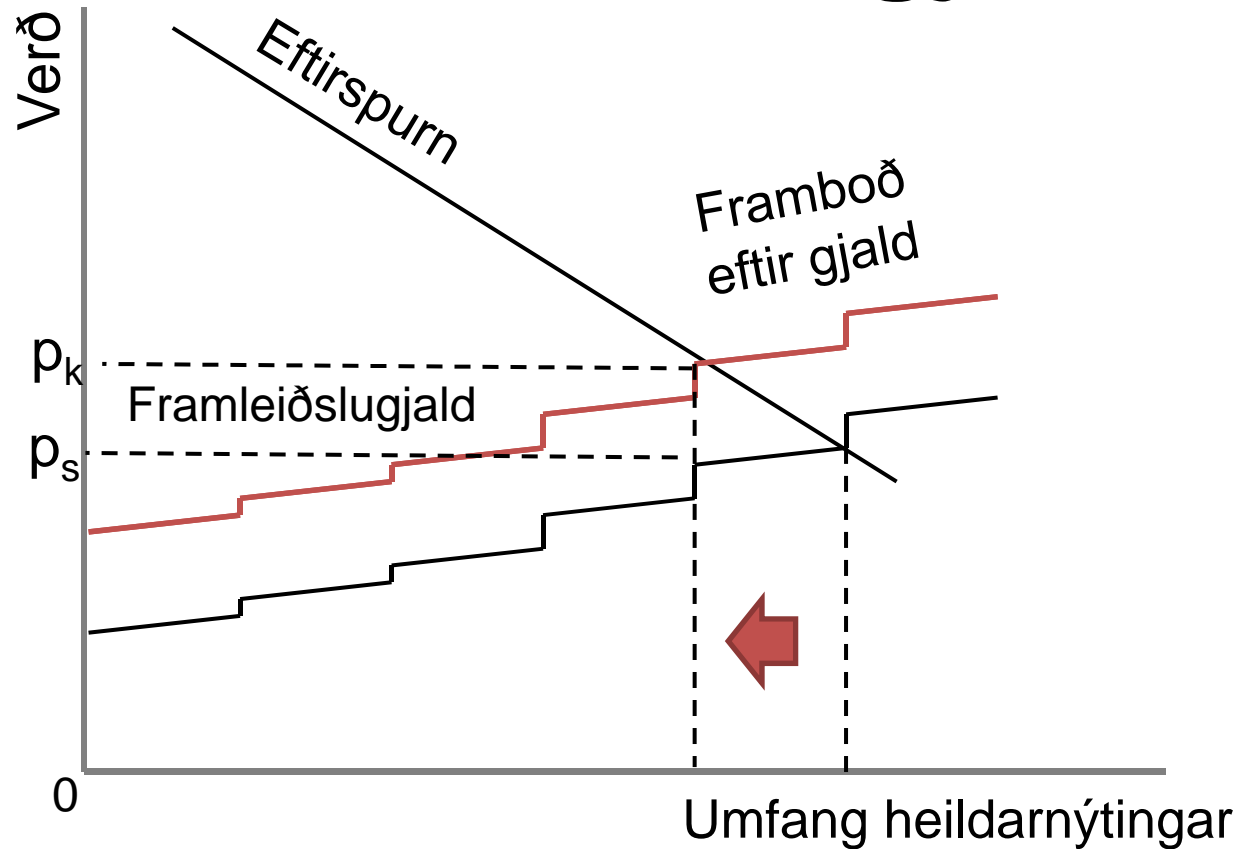
Vinnslugjald

- Fast einingagjald á allar einingar.
Heildargreiðsla háð umfangi nýtingar
- Erfitt í framkvæmd ef auðlindir eru misleitar
 - Erfitt að ákvarða gjald
 - Gjaldtaka leiðir til allrataps
- Dæmi: Veiðigjöld og sumar orkuauðlindir

Dæmi vinnslugjald

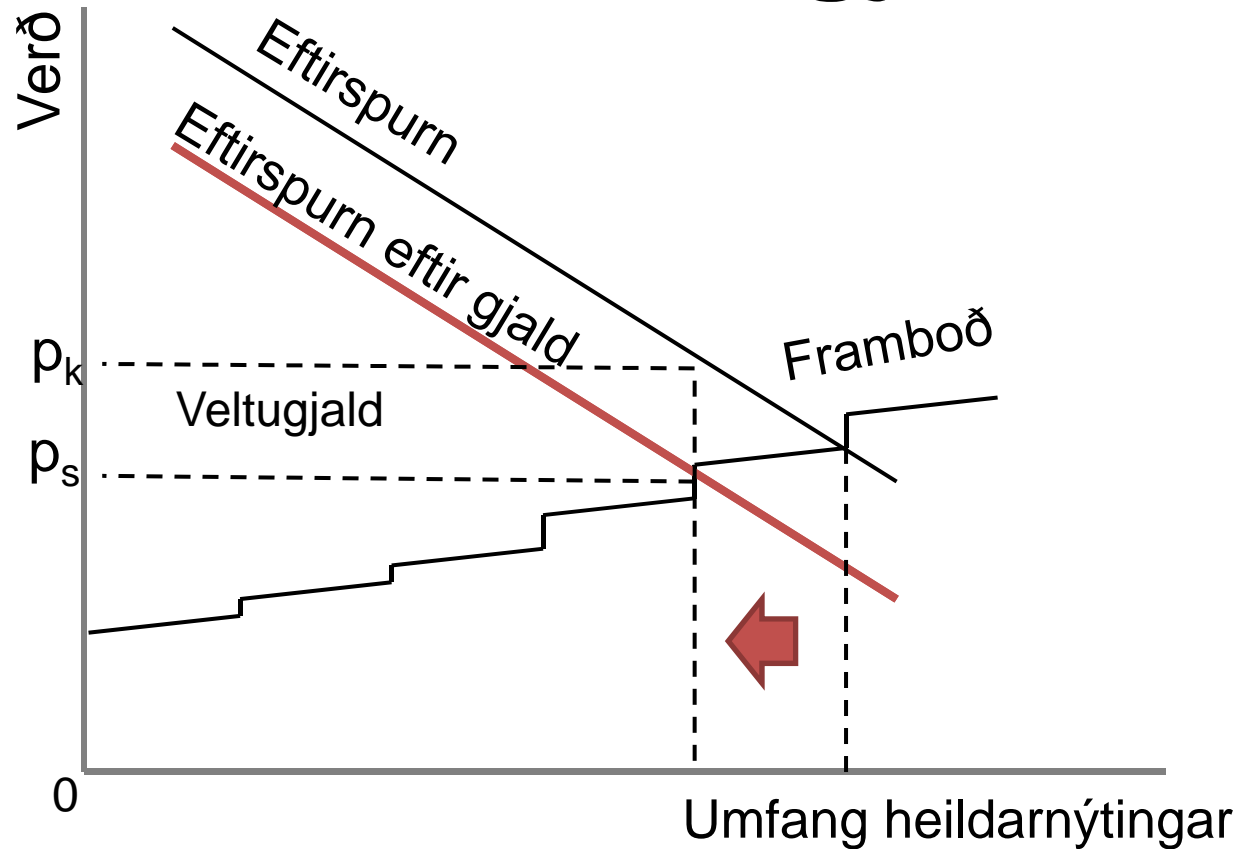
Tekjutengd gjöld

- Ákveðið hlutfall tekna greitt í auðlindaleigu
- Erfitt í framkvæmd ef auðlindir eru misleitar
 - Erfitt að ákvarða gjald
 - Gjaldtaka leiðir til allrataps
- Dæmi: Olíuauðlindir og sumar orkuauðlindir

Dæmi veltugjald

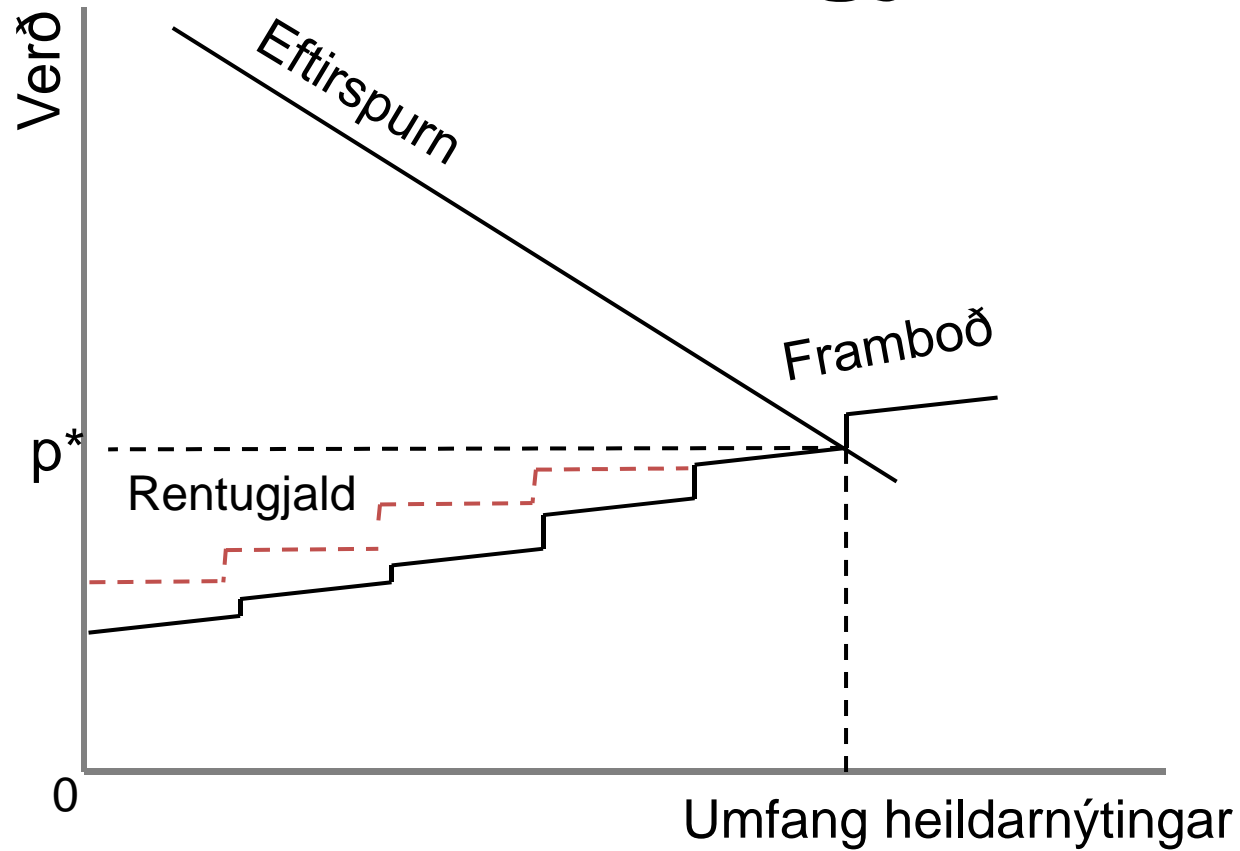
Rentugjöld

- Flókin í álagningu
 - Krefjast árlegra upplýsinga um tekjur, kostnað og fjárfestingar einstakra verkefna
 - Umtalsvert eftirlit
- Tryggja leigusala fasta hlutdeild í auðlindarentu
- Valda (fræðilega) ekki allratapi
- Dæmi: skattlagning olíuauðlinda

Dæmi rentugjald

Gallar auðlindagjaldtöku

- Hagnaðarvon er sterkur hvati til nýsköpunar – einnig á sviði náttúruauðlinda
- Erfitt að gera gjaldtöku þannig úr garði að hún hafi ekki áhrif á hvatann til að leita nýrra leiða til að skapa arð með nýtingu náttúrugæða – sköpun auðlinda

Auðlindagjaldtaka hér á landi

- Í löggjöf
 - Veiðigjöld (74/2012)
 - Hreint vinnslugjald
 - Mjög misleit auðlind og fremur hátt gjald
 - Lög um skattlagningu á kolvetnisvinnslu (109/2011)
 - Lágt veltugjald og fremur hóflegt rentugjald
- Eitthvað af samningum um orkuauðlindir

Gjaldtaka, úthlutun og afnotatími

- Skoða verður gjaldtöku, fyrirkomulag úthlutunar og afnotatíma í samhengi
 - Áhrif á afkomu
 - Áhrif á hegðun
 - Áhrif á pólitíska sátt og stöðugleika
- Fyrirkomulag þarf að tryggja að hagsmunir eiganda og nýtingaraðila fari saman

Samantekt

- Til eru misjafnlega hagkvæmar skattlagningarleiðir
- Gjald af auðlindum getur verið hagkvæmt
- Nokkrar leiðir í gjaldtöku - hver um sig með kosti og galla
- Samræmi vantar í íslenska löggjöf
- Skoða þarf gjaldtöku, úthlutun og leigutíma auðlinda í samhengi

Endir

